

Rapport Allmän trafikplikt 2024

Regional kollektivtrafikmyndighet
på Gotland

Fastställd av tekniska nämnden

Framtagen av

teknikförvaltningen **Datum** 2025-

09-23 **Ärendenr** TN 2025/2444

Version [1.0]

Rapport Allmän trafikplikt 2024

Inledning

Region Gotland¹ är regional kollektivtrafikmyndighet och är därmed ansvarig för kollektivtrafiken i Gotlands län. Denna uppgift har delegerats av kommunfullmäktige till Tekniska nämnden (TN).

Lag (2010:1065) om kollektivtrafik är baserad på EU:s kollektivtrafikförordning², som trädde i kraft den 3 december 2009. Förordningens artikel 7, avsnitt 1 föreskriver följande:

Varje behörig myndighet ska en gång om året offentliggöra en samlad rapport om den allmänna trafikplikten inom sitt behörighetsområde, om de utvalda kollektivtrafikföretagen samt om ersättningar och ensamrätt som dessa kollektivtrafikföretag beviljats som kompensation. Rapporten ska skilja mellan busstrafik och spårbunden trafik, den ska möjliggöra kontroll och utvärdering av kollektivtrafiknätets effektivitet, kvalitet och finansiering samt, i förekommande fall, ge information om eventuella beviljade ensamrätters art och omfattning.

Uppgifterna i denna rapport avser kalenderåret 2024.

Allmän trafikplikt och avtal

Beslut om allmän trafikplikt

Vid sitt sammanträde den 27 mars 2019 beslutade TN om allmän trafikplikt, gällande all busstrafik som utförs under trafikavtalet tecknat mellan Region Gotland och trafikföretaget (§ 79 i protokollet, ärende TN 2019/505).

På Gotland bedrivs inte vare sig allmän spårbunden kollektivtrafik eller allmän kollektivtrafik med båtar. Därför är det endast busstrafik som behöver redovisas i denna rapport.

Trafikavtal och kostnadsersättning

De trafikavtal som omfattas av allmän trafikplikt är tecknade med Buss i Väst AB, från och med den 18 juni 2023 och är de som bedriver busstrafiken på Gotland sedan dess. Trafikavtalen inkluderar både allmän kollektivtrafik och skolskjuts. Skolskjutsverksamheten omfattas inte av trafikplikt i kollektivtrafikförordningens mening och ingår sålunda inte i denna rapport. Kostnadsersättningen till Bivab för den allmänna kollektivtrafiken år 2024 uppgick till 95 910 108 kronor.

Kommersiell linjetrafik

Resandeunderlaget för kommersiell linjetrafik finns på Gotland endast under sommarsäsongen. Sommaren 2024 bedrev två aktörer kommersiell busstrafik på följande linjer:

- Vy Buss AB, avdelning Vy Flygbussarna: Visby busstation – Östercentrum – Norrgatt - Visby flygplats.
- Strömme Turism och Sjöfart AB: Hamnplan-Visby färjeterminal - Kryssningskajen-Kneippbyn - Visby busstation – Österport – Snäck camping – Norderport – Österport – Visby busstation.

¹ Enligt lag (2010:1065) om kollektivtrafik är det Gotlands kommun som är regional kollektivtrafikmyndighet.

² EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING (EG) nr 1370/2007 av den 23 oktober 2007 om kollektivtrafik på järnväg och väg och om upphävande av rådets förordning (EEG) nr 1191/69 och (EEG) nr 1107/70

Resultat

Resor och trafikutbud

	2021	2022	2023	2024	Källa
Invånare (1000-tal)	61	61	61	61	[1]
Resor (1000-tal)	659	895	912	951	[2]
Resor per invånare	10,8	14,6	14,9	15,6	
Personkilometer (1000-tal)	16 585	22 491	22 075	22 822	[2]
Fordonskilometer (1000-tal)	2 723	2 727	2 667	2 717	[2]
Sittplatskilometer (1000-tal)	123	126 952	109 342	128 396	[2]
Fordonskilometer per invånare	44,6	44,6	43,7	44,6	
Genomsnittlig beläggning	13,4 %	17,7%	20,2%	17,8	

Källor:

[1] SCB:s statistikdatabas, tabell "Folkmängden den 1 november efter region, ålder, kön och år"

[2] Trafikanalys statistik "Regional linjetrafik" (siffror rapporterade av Region Gotland)

Finansiering

	2021	2022	2023	2024	Källa
Verksamhetskostnad (1000-tals kronor)	104 096	110 831	111 245	95 910	[2]
Verksamhetsintäkter (1000-tals kronor)	8 437	12 319	11 851	12 317	[2]
Offentligt bidrag (1000-tals kronor)	95 659	98 520	99 394	83 593	[2]
Subventioneringsgrad	91,9%	89%	89%	87%	

Källa: [2] Trafikanalys statistik "Regional linjetrafik"

Verksamhetskostnaderna för 2024 har minskat relativt år 2023, med 13,78 procent, vilket beror på att det är det första hela året som vi har haft det nya avtalet, Trafik 23 i drift (startade juni 2023 med Bivab). Verksamhetsintäkterna har ökat något relativt år 2023, med 3,9 procentenheter. Trots att offentligt bidrag har minskat med 15,9 procentenheter relativt år 2023, 15 801 000 kr, så kan ökningen av självfinansieringsgraden, från 11 % till 13% tyckas förhållandevis låg, men beror på relationen mellan de kraftigt minskade verksamhetskostnaderna och verksamhetens intäkter samma år, 2024.

Effektivitet

	2021	2022	2023	2024	
Marknadsandel (motoriserade resor)	4%	7%	8%	5%	[3]
Bruttokostnad per resa (kronor)	157,96	123,83	121,98	100,85	
Offentligt bidrag per resa (kronor)	145,16	110,08	108,98	87,90	
Offentligt bidrag per fordonskilometer (kronor)	35,13	36,13	37,27	30,77	

Källa:

[3] Svensk kollektivtrafik: Kollektivtrafikbarometern

Kvalitet

Tillgänglighet

Med begreppet tillgänglighet avses i denna rapport både tillgänglighet för funktionshindrade och geografisk tillgänglighet.

Samtliga fordon i den allmänna kollektivtrafiken är idag tillgänglighetsanpassade. För att kollektivtrafiken ska bli helt tillgänglig för personer med funktionsnedsättning krävs fortsatt stora insatser. I Trafikförsörjningsprogrammet 2024-2033 anges målet att:

95 procent av hållplatser med minst ett hållplatsläge med fler än 20 dagliga påstigande ska vara anpassade för personer med funktionsnedsättning senast år 2033 med etappmål 70 procent år 2027.

För att nå målet med tillgänglighetsanpassade hållplatser krävs stora insatser av såväl Region Gotland som Trafikverket och andra väghållare. Arbetet med att göra kollektivtrafiken tillgänglig för personer med funktionsnedsättning inriktas i första hand på resenärer med nedsatt rörelseförmåga, nedsatt syn och nedsatt hörsel. Anpassning ska eftersträvas så att specifika behov för personer med andra typer av funktionsnedsättning också tillgodoses [4].

Av Gotlands drygt 450 hållplatser är ca 380 utanför tätort och nyttjas av färre än 5 personer dagligen, dessa benämns i Hållplatshandboken som kategori 4. Kravställning på hållplatser enligt kategori 4 är att de ska vara:

1. En tilltalande och trygg plats
2. På- och avstigningsyta 1,5 meter bred, skild från väg- eller bussyta med vit spärrlinje.
3. Enklare anslutning till närmsta korsning för gångtrafikanter och cyklister.
4. Topptavla med hållplatsnamn, läge, linjenummer och destination.

Många av dessa hållplatser kan i dagsläget inte svara upp till dessa krav, vilket gör tillgänglighetsanpassade hållplatser till en stor utmaning.

Tillgänglighet i en vidare mening beskriver hur lätt det är för resenären att använda kollektivtrafiken. Ett viktigt kriterium i sammanhanget är turtätheten. På vardagar går mellan Visby och de största tätorterna på landet en buss i timmen åt vardera hållet. Därmed har ca 60 % av Gotlands befolkning tillgång till en – med avseende på den låga befolkningstätheten – väl utbyggd busstrafik. Utanför tätorterna är bebyggelsen emellertid väldigt utspridd, vilket gör det utmanande att skapa ett tillgängligt kollektivtrafikutbud även för de 40 % av befolkningen som inte bor i tätort. I begreppet geografisk tillgänglighet menar man även att förutom avstånd till hållplats så är restiden, eller restidskvoten av betydelse då kortare restid gör kollektivtrafiken till ett rimligt alternativ till bil [4].

Källa:[4] Trafikförsörjningsprogrammet 2024-2033

Restid

Korta restider gör kollektivtrafiken attraktiv för resenärerna. På Gotland bedrivs kollektivtrafik endast av bussar medan det i övriga Sverige ofta finns en kombination av bussar och spårbunden trafik. I övriga Sverige finns det därför fler möjligheter att korta ner restiderna än det finns på Gotland. Den enklaste åtgärden för en körtidsminskning är att införa snabbturer, som endast stannar vid få utvalda hållplatser.

I pågående Regionbussutredning utreds olika alternativ för att minska restidskvoten, så att målet i Trafikförsörjningsprogrammet 2024-2033, för ökad geografisk tillgänglighet uppnås. I trafikförsörjningsprogrammet anges bland annat att:

1. Kollektivtrafikens utbud behöver öka, där samtliga tätorter med fler än 300 invånare garanteras ett basutbud på minst fem dubbelturer per vardag.

2. Framkomlighetsåtgärder, hållplatsåtgärder och linjeförändringar ska genomföras för att få ner restidskvoten.

För en ökad tillgänglighet, för att införa de förändringar som krävs, både avseende tillgänglighetsanpassning av hållplatser och geografisk tillgänglighet behövs ökade ekonomiska resurser.

Under 2024 tog kollektivtrafikenheten fram en trafikutvecklingsplan, för åren 2025 – 2027 som visar vilka åtgärder som behöver tas för att säkerställa att de mål som anges i Regionalt trafikförsörjningsprogram (2024 – 2033) nås. Arbetet för att nå målen är en lång process där den en pågående Regionbussutredningen med ett nytt förbättrat regionbusslinjenät som följd är den viktigaste delen och där de olika åtgärderna planerade i Trafikutvecklingsplanen 2025 – 2027 initierar förändringsarbetet.

Punktlighet

En bra punktlighet är avgörande för att kollektivtrafiken skall få acceptans hos resenärerna. Eftersom Gotlands kollektivtrafik tidigare inte har haft tillgång till tekniska stödsystem har hittills ingen fullständig genomlysning av busstrafikens punktlighet kunnat genomföras. I efterhand tas statistik gällande punktlighet fram då synpunkter från allmänhet och operatör visar på eventuella brister. Vid behov regleras körtider så att en bättre punktlighet kan nås.

Nöjdhet	2021	2022	2023	2024	Källa
Kunders nöjdhet med bolaget	43 %	38 %	60 %	51%	[3]
Kunders nöjdhet med senaste resan	73 %	75 %	79 %	74%	[3]

Källa:

[3] Svensk kollektivtrafik: Kollektivtrafikbarometern

Kunders nöjdhet med kollektivtrafiken som helhet har på Gotland traditionellt varit förhållandevis låg men har ökat markant från år 2022 till år 2023, till 60 % men under 2024 sjunkit till 51%, vilket är lägre än riksgenomsnittet på 56 %. Siffran gällande nöjdheten med senaste resan ökade från 75 % till 79 % mellan åren 2022 till år 2023 för att år 2024 sjunka till något lägre nivå än 2022, till 74 %. Det är något högre än riksgenomsnittet för kunders nöjdhet med senaste resan som 2024 var 73 %.